

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Rerum index:

De studiis etymologicis, **Devotionis et orationis conceptus,**
Carolus Michaël De l'Epée.
latus poetici.
Iudi puerorum apud Italos. Pila ad foramina.
Paroemiae sive Adagia. Qualis homo, talis oratio. — Intra suam pelliculam se continere. — Notum lippis et tonsoribus. — Non videmus manticae quod in tergo est.
Vaticana pictura muralis de Crucis apparitione Constantino Imperatori.
Colloquia latina. Iter et equus.

Acta Pontificia. Sanctissimi Domini Nostri Pii PP. X epistola ad rr. pp. Pacificum Monza, Victorem Mariam Sottaz, Pacificum a Seiano, Trium familiarum Primi Ordinis Ministros Generales, de Tertio Franciscanum Ordine.
Diarium Vaticanum. Coram SSmo. admissions. — Pontificiae electiones.
Annales. — Pax inter Italos atque Turcas composita. — Balkanicum incendium conflatum. — Mauritanae res.
Publici per orbem coetus legibus ferendis.
Per orbem.
Libri recens dono accepti.
Aenigmata.
Appendix; Ad Romam.

DE STUDIIS ETYMOLOGICIS

E silicis venis abstrusus ut emicat ignis,
Sic nitet excussum vario certamine verum.
Si quando adversis igitur concurrere mentes
Resque agitare vides armis, discrimine gaude.
Cum vero hoc homines plerumque ac tempora peccent
Ut fraenum nimii abiciant extremaque tangant,
Tu caute incede, et verax sententia surget.
Quis neget ex etymis sophiae ditescere gazas?
His ego quid tribuam facilis, qua parte repugnem
Paucis expediam; ni quid te detinet, audi.
Ignotum ars isthaec pelagus, terrasque latentes
Pervasit, patuitque dies ubi nubila pridem
Nox erat, ut densis veluti cum luce maligna
Est iter in silvis, sapiens incederet anceps.
Hos saepe anfractus dumetaque sedulus ipse
Vestigans, paullatim oculis lucescere verum
Atque habitus obscura novos vultusque nitentes
Induere, et quidquid prorsus discurreret exlex
Mirabar certis quaerenti occurrere normis.

Quae docuit veneranda Fides et scripta reliquit
Moses cum nondum mortali ea noscere mente
Fas erat; ut fictis etymis subvertere tentent
Quidquid divini est iuris qui prava sequuntur,
Falsosque inducant sensus, res cognita cunctis.
Ut duplex radius varios trahit usque colores
Fonte uno elicitos aliasque videtur et idem est,
Haud secus alma Fides virtus atque insita menti,
Ut specie absimiles, tamen una e lampade manant
Miro saepe modo mentis qui transvolat orbem.
Sic multis permulta sibi pugnare videntur
Quae ut se perficiunt artes, nec somnia mentis
Ex etymis sed vera trahunt, iunguntur amice.

Addo etiam haec posse effatum delere sophorum
Qui primas rerum species non sensibus ortas,
Verum animi ingenito rentur mentisque vigore,
Cum satis id constet proprius quo exordia tangas,
Hoc incorporeis formis mage sensile iungi.
Nam si a principio externo res nomina dueunt,
Notio ab externo exoritur; mox sensibus acta
Mens agit interius, verax ubi surgit imago,
Et propria virtute operans, erumpit ad actus
Quos rerum natura petit, finique cohaerent;
Comparat, adiungit, removet, generalia conflat,
Sensuque incipiens per se ad sublimia surgit.
Hoc iter ad Sophiam magnus monstravit Aquinas,
Recteque edocuit cunctas per saecula gentes,
Quem nunc irrident atque inter scruta relegant.

Latius historiae poterunt sed crescere chartae.
Non secus ac varie gelidi per inane vapores
Finguntur flabris acti, vel pulvere nimbus
Obfundens campos immani turbine fertur,
Omnia sollicito motu volvuntur. Ab annis
Culmine montano avulsum fit glarea saxum,
Attritum fulva donec tenuatur arena.
Unda per occultos terrae sinuosa meatus
Interius tepefacta, novisque admixta elementis,
Multiplici virtute viget, morbosque repellit.
Sic hortis flores, dulces sic crescere fructus
Cernimus, atque herbas campis. Nihil interit unquam
Sed rerum confusa novas dant semina formas.
Adspice Caucaseas rupes, celsaque Pyrenem,
Atque Italas Alpes, veteris vestigia mundi:
Adspice saltantes damas qua lusit in undis
Pelamis, et conchae passim iacuere marinae,

Permixta hinc fossor tellure effudit ab alta
Fragmina silvarum, versosque in saxa natantes.
Aestuat interius media inter viscera terrae
Ignis, et impatiens angusto carcere claudi,
Infremit, attollit montes, magnoque boatu,
Qua data porta, ruit, superasque erumpit ad auras.
Tunc vastas dat humus rimas, et sedibus imis
Undantes flamas, avulsaque viscera montis
Subiectat glomerans, densus furit aethere nimbus.
Faucibus interea sulphur piceumque bitumen
Decurrit fervens, messes arbustaque late
Intereunt, fugere ferae, diffugit et expes
Cum teneris natis, dulcique uxore colonus,
Et procul aspectans, vastatis horruit arvis.
Quid moles referam mediis quas extruit undis
Polypus, ut fluctu emergant, utque insula ponto
Marmorea assurgat, venturo ut denique saeclo
Florentem palmis aloe praicingat amara?
Has mergique larique domus, haec dissita mundo
Regna tenent, volitantque leves, ac caerulea late
Lustrant; dum sola ad cautes, ubi frangitur aestus,
Ardea considit, praedam si obiecerit aequor.
Ipsa etiam gemino mundi ruit impete moles.
Scilicet hinc variis distinctus mensibus annus,
Hinc lux alma die, densaeque in noctibus umbrae.
Hinc nullo assurgit crispatus flamine pontus,
Aestumque alternum, luna impendente, resorbet.
Quid cum per noctem gelidas succendier Arctos
Cernimus, aut crinem ducentia sidera caelo
Delabi, et vasti lucescere caerulea ponti?
Forsitan adveniat tempus cum semina flammae,
Quae tellus conclusa foveat, restincta quiescent,
Latius extremae magnus queis cingitur orbis
Frigore concrecent zonae: non ubere glebae
Tunc ager hic felix gravidis flavescat aristis,
Sed cuncta aeterno iaceant obducta sapore.
Inde hominum pecudumque genus, pictasque volucres
Certatim densis cernes migrare catervis
Usque coloratos ardens qua Sirius Indos
Torret, et aestiferum sol spicula torquet ad Austrum.

Nec rerum sese hisce tenet mutabilis ordo.
Evigilans libris, nigris dum contegit alis
Nox terram, secumque putans quae labilis aetas
Gentibus adduxit, sapiens meditatur; et olim
Armipotens, clamat, Carthago atque aemula Romae
Inclita fulgebas; litus nunc syrtibus horrens
Adspicit eoo surgens ex aequore Titan!
Quo Galli Latio domiti? Quo sanguine creti
Normanno, turbaeque ferox quas Attila duxit?
Ceu tumidus fluctus, vix Phoebe incanduit, imo
Mergitur in ponto non evasurus ad auras,
Sic populi adsurgunt, florent, pereuntque vicissim:
Haec data lex rebus, nedium consistere possint
Aeternum linguae; vario nam tempore cunctae
Frigescunt, senioque cadunt, et fragmina rursus

Paullatim in linguas alias conversa resurgunt.
O ubinam Gangis virides audita per oras;
Et data palmiferae cui quondam oracula Memphis,
Pingua qua Nilus septemfluvius irrigat arva?
O ubinam tenues numeri queis Attica tellus
Pectora permulsit? Quoties dum navita fluctus
Scinderet Aegeos huic lumina fixit ab undis
Magna movens animo famae monumenta vetustae!
Argolicos quoties percurrent advena campos
Saltusque, et colles, discretaque caerulea terris,
Quae loca perdulces olim coluere Camoenae,
Constitit, et blandas charites, ac gentis honorem
Flexanima ingemuit dudum cecidisse loquela!
Nec latiae melior linguae fortuna fuisset,
Languentem senio ni demum sedula nutrix
Fovisset, sacris adsciscens cantibus unam.

Qui primi Italiae populi, qua parte migrantes
Appulerint; secum quas quisque adduxerit artes
Docti contendunt et adhuc sub iudice lis est.
Tempore diverso, diverso e litore gentes,
Id constat, magnis hoc advenisse catervis,
Arcades, Oetaeos, mixtos cum stirpe Pelasga (1)
Tirrenos, Umbros, Saxosis Caucasus arvis
Miserat Hetruscos armis atque artibus inter
Ausonidas primos; Ario gens sanguine nata
Ex Asia Europae multas diffusa per oras,
Sese illis iunxit, pulchroque insedit in agro
Hetruriam subter geminum qui vergit ad aequor,
Et populis mixta indigenis pars quaeque tenebat
Quos dederat fortuna locos vel ceperat armis.
Istorum lingua invaluit, sed mixta alienis
Quae secum attulerant longa regione viarum.
Verbis atque aliis, quorum iam creverat usus
Urbibus Ausoniis ignota ab origine vectis,
Quae nunc arcans signis insculpta videntur,
Doctorumque heminum sapientia nulla recludit.
Sic modo Tarpeia qui haud longe ab rupe repertus
Cippus, quem multi tumulum dixerunt Quirini.

O nimis Italiae felicia tempora priscae,
Oppida et antiquo longum regnata Latino!
Roma potens armis nondum subiecerat orbem:
Nondum captivos peregrino e litore reges
Victor ovans tulerat, sed late inculta per arva
Carpebant vaccae septem de collibus herbas;
Et calamos inter deserti ad flumina Tibris
Rarus oberrabat funda piscator et unco.
Nondum securos turbarant classica campos:
Quae loca messorum cantus, et agrestis avena
Implevere diu. Mites sub paupere tecto
Tunc mores, simplex victus, tenuisque supellex.
Qua pecudes inter vigilant de nocte molossi
Ducebant somnos, tristisque oblivia vitae.

Sic tum res Italum donec cum gente Sabella
Antiqui Ramnes Thusaque, ut fama vagatur,

(1) Cfr. TROMBETTI, *Sulla parentela della lingua etrusca*, pag. 58.

Quae ad Tiberim colles vicina atque arva colebant
Concordes coiere simul : stetit inclita Roma (1)
Quae, parva in primis, sociis mox viribus aucta
Armis certavit populos dum vinceret omnes,
Legibus atque aequis regeret sibi subdita regna,
Et toto imperium felix extenderet orbe.
Duritiem tum lingua rudi quam traxerat ortu
Molliit, armorum strepitum, iurisque severum
Espressit vultum, graio conspersa lepore.
Namque ut Romani tandem post punica bella
Primum noverunt artis miracula graiae,
Hisce avide haeserunt, patriae monumenta perosi.
Pastor uti egressus silvis in amoena vireta,
Lumina fert circum cupidus nativaque saxa
Indignatus, avet flores atque insita poma.
Haec autem minimis rebusque ingentibus apta
Descripsit clades, dulces cantavit amores,
Excoluit messes nullo superabilis aevo.
Quis non indoluit fatum morientis Elisae,
Aut cano Evandrum yellentem vertice crines,
Cum gelidi amplexus corpus miserabile nati
Rumperet heu moestos imo de pectore questus ?
Audin' ut e rostris rapiat mentesque animosque
Tullius immittens victricis fulmina linguae ?
Non tenet insignis ridenti carmine Flaccus
Dum vitium mordens circum praecordia ludit ?

Ter felix Latium propriis si viribus audax
Intactum calcasset iter ! modulamine dulci
Tunc patrum cecinisset epos, simul utraque iungens
Quae natura sagax exulta subicit arti.
Floruit hic sermo donec Romana stetit res,
Barbara sed tandem patrios pertesa penates
Aeternaque nives, italas prospexit ad oras,
Captaque gens miti caelo et ridentibus agris
Irruit ut saevus subvertens omnia nimbus.
Hic res inversae : romanum mole gravatum
Occidit imperium ; fuerat quae commoda plebi
Paullatim sonuit illustres lingua per aulas,
Ac Tulli vox obtieuit. Nova germina secto
Tum velut e trunko, variae subiere loquelae
Quae licet absimiles, matris tamen ora ferebant.
Quod factum Ausoniis, aliis quoque gentibus. Ergo
Quidquid privati est iuris si callidus ipse
In linguis reseces, communia multa supersunt ;
Quae tibi dum monstrant quoniam de stipite manant,
Intuitu facili populorum detegis ortum,
Quos profugi tenuere locos aut unde migrarunt.
O fortunatum veras cui noscere causas
Contigit, ac rerum nexus, pariterque beatum
Cui primum attonito patuere volumina Gangis !
Ille Italos Indis dextram dare iussit amicam,
Ac primum edocuit cognato sanguine iungi.
Obstupuere Itali proavos, nidumque vetustum.

At si homines una scimus de stirpe creatos,
Uno e principio et linguas fateamur oportet.
Multiplici forma cur ergo has esse videmus
Gentibus in variis ? Taceat sententia Mosis,
Aut homines una prognatos stirpe negetur.
Nil medium haec inter Verborum solvere nexus,
Suffixa auferre ut radix nudata supersit
Tentatum : at, studiis contracto in limite clausis,
Paucorum tantum patuit communis origo.
Quis tandem claustra abrupti ? quis acumine mentis
Immensus tentavit opus, longoque labore
Victor perfecit ? Tanti cui gloria facti ?
Plaudite vos Itali, vester nam maximus ille,
Qui orbem complexus, verum pervenit ad istud,
- Una hominum genesis, genesis sic una loquela. -

Si lucem sibi suppeditant viresque vicissim
Artes, cur non hanc teneas, magnamque salutes ?
Dummodo pars totum non haec sibi vindicet, atque
Hauriat ingenuas formas, artemque loquendi.
Excoriet Balatro curtetque vocabula, parva
Dissecet in frusta enudans elementa ; quid inde ?
Vultne ideo urbanus recteque latinus haberi ?
Ut qui elementa catus novit, queis corpora constant,
Atque ea dividere edoctus, contendat Apelli
Pictor, seque ausit sculptor conferre Canovae.
Verum opera istorum gentes mirantur, et illi
Debita pro meritis risus et sibila merces.
Non tibi litterulae fandi praebere colorem,
Non animum poterunt : veneresque merique lepores
Hinc penitus distant. Longas absumere noctes
Scriptorum in libris opus est ; mox condere mente
Optima quae visa ; in proprium convertere succum
Delicias et opes linguae. Tum copia rerum
Non deerit menti, non rebus forma vigorque. -
Haec alte insideant animo : nescire sagacem
Hanc artem, fateor, pudor est, licet optima promas ;
Turpius at multo hanc recte callere, et agrestem
Prodere se scriptis. Tu solers elige partem
Quae prosit vitae, pulchroque cohaereat apte,
Haud tamen ut temnas aliam durusque repellas.
Cur, veteres laudans, methodisque prioribus instans,
Omnia despiciam nostrum quae protulit aevum ?
Lege trahar caeca, rerumque in cortice ludam,
Cum mihi forte datum causas tentare latentes ?
Hanc puttam sectare viam, luceisque secutus
More apis hue illuc volita melioraque sugere.

Auximi.

PAULUS RECANATESI.

.... Errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat latius esse, aut stabilius
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur.

TERENT., Adelphi a. I, sc. I.

(1) Cfr. MOMMSEN, *Storia Romana*, Vol. I, cap. IV, pag. 46.

DEVOTIONIS ET ORATIONIS CONCEPTUS

Angelicus Praeceptor de occasionalibus Devotionis impedimentis sermonem habens, sapienter animadvertisit (1): « Scientia et quidquid aliud ad magnitudinem pertinet occasio est quod homo confidat de seipso; et ideo non totaliter se Deo tradat. Et inde est quod huiusmodi quandoque occasionaliter devotionem impediunt; et in simplicibus et mulieribus devotio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam et quamcumque aliam perfectionem homo perfecte Deo subdat ex hoc ipso devotio augetur».

Moderna Societas, verbis Angelici designatur; propter enim falsae scientiae nomen in superbiam elata, irreligiosa est, ipsamque religionem superstitionem appellat, ipsique Religionis praecipuis actibus, qui *Devotio* et *Oratio* dicuntur, superstitionis crimen imponit.

Angelico Magistro duce, contra ea quae ignorant blasphemantes, *Devotionis* atque *Orationis* conceptum investigabimus.

* * *

Asseritur a materialistis et incredulis, devotionis causam mere sensibilem esse, ipsamque devotionem rem prorsus esse sensibilem, personasque devotioni deditas nonnisi tristitia angit, atque in ea tristitiam principem obtinere locum.

Assertiones huiusmodi falsitate redolere, paucis ostendimus. Causa extrinseca necnon principalis Devotionis, Deus est, quum S. Ambrosius recte fateatur: (2) « Deus quos dignatur vocat: et quem vult *religiosum* facit, et si voluisse, Samaritanos ex *indevotis* devotos fecisset». Causa devotionis intrinseca, nonnisi triplex esse potest; videlicet, meditatio vel contemplatio Divinae Bonitatis divinorumque Beneficiorum, vel meditatio defectuum, ex quibus homo indiget ut Deo innitatur; vel ipsa Charitas. Devotio enim, uti statim notum fiet, «est quidam voluntatis actus ad hoc quod homo prompte se tradat ad divinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua *consideratione* procedit, eo quod bonum intellectum est obiectum voluntatis». Charitas similiter devotionis causa est, quia «ex amore aliquis redditur promptus ad serviendum amico».

Rursus, quum Devotio ex intellectus meditatione neconon ex voluntatis amore originem ducat, quumque utraque facultas, atque earumdem facultatum actiones spirituales sint, quomodo asseri potest, devotionem rem prorsus sensibilem esse?

Denique, tristitia in devotione non obtinet principem locum. Nam *devotio* «spiritualem laetitiam mentis causat» quum ex divinae Bonitatis meditatione oriatur; ex qua meditatione delectatio sequitur. Si quandoque in ea tristitiae locus est, uti dum homo defectus pro-

prios considerat, tristitia haec tamen «secundum Deum» vocanda est, quia «ex quadam affectus teneritudine» provenit, devotaeque personae lacrymant «sicut solent homines lacrymari ex pietatis affectu, quum recuperant filios, vel caros amicos quos existimaverant se perdidis».

Alius est devotionis conceptus penes catholicos theologos. a) *Devotio*, secundum nominis etymologiam a devovendo derivatur, devotique dicuntur, qui «seipso quodammodo Deo devotent, ut ei se totaliter subdant»; propter quod — prosequitur Angelicus — (2) et olim apud gentiles devoti dicebantur qui seipso idolis devocebant in mortem pro sui salute exercitus.

b) *Devotio* religionis virtutis actus est, quia «operari ea quae pertinent ad divinum cultum, seu famulatum, pertinet proprie ad religionem... Unde etiam ad eam pertinet habere promptam voluntatem ad huiusmodi exequenda, quod est esse devotum».

c) *Devotio* definiri potest: «Voluntas prompte tradendi se ad ea quae pertinent ad Dei famulatum»; in quem sensum legitur. (*Ex. 35, 20-21*): «Multitudo filiorum Israel... obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domino».

* * *

Alius inter praecipuos interioresque religionis actus, est oratio. «Nihil — ait Ecclesiastes (I,10) — sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce! hoc recens est; iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos» ideoque nil mirandum, si qui errores qui olim penes antiquos circa orationem viguerunt, penes modernos inveniantur. Vanum esse orare, nonnulli proclaimant vel quia res humanae non reguntur divina providentia, vel quia «omnia in rebus humanis ex necessitate contingunt, sive ex immutabilitate divinae providentiae, sive ex necessitate stellarum, sive ex connexione causarum». Alia ex parte, errant alii dum putant, res humanas divina quidem providentia regi, nec provenire ex necessitate, sed dispositionem divinae providentiae variabilem esse, et orationibus et aliis quae ad divinum cultum pertinent dispositionem divinae providentiae immutari.

Penes catholicos theologos *Orationis* conceptus huiusmodi est:

a) *Oratio* religionis virtutis actus est, quia, ait Angelicus, (3) «ad religionem proprie pertinet reverentiam et honorem Deo exhibere; et ideo omnia illa per quae Deo reverentia exhibetur pertinent ad religionem. Per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet, in quantum scilicet ei se subiicit, et profitetur orando se eo indigere sicut auctore suorum bonorum».

b) *Orare* proprium hominis est, quia «oratio est actus rationis, per quem aliquis superiorem deprecatur;

(1) 2-2^{ae} p. 9. 82. a. 3. ad 3.

(2) *Comm.* in *Luc.* I. vii c. 9.

(1) S. Th. 2-2^{ae} 82. a. 4. et ad 3.

(2) S. Th. ib. a. 1.

(3) Ib. q. 83. a. 3.

sicut imperium est actus rationis quo inferior ad aliquid ordinatur. Illi ergo proprie competit orare cui convenit rationem habere, et superiorem, quem deprecari possit. Homo autem et ratione pollet, superioremque habet».

c) Oratio communis et singularis, vocalis et mentalis est. Communis quidem oratio est quae per ministros Ecclesiae in persona totius fidelis populi Deo offertur; singularis vero est quae offertur a singulari sive pro se, sive pro aliis. Mentalis oratio dicitur, si mens orantis, sine verbis, sed per solam contemplationem in Deum ascendit; vocalis vero, si orationi mentali vox adiungitur. Vocalis oratio « non profertur ad hoc quod aliquid ignotum Deo manifestetur, sed ad hoc quod mens orantis vel aliorum excitetur in Deum ».

d) Oratio, quasi *oris ratio*, definitur, vel petitio quaedam, vel ascensus mentis in Deum, vel petitio decentium a Deo. Ne obliscearis tamen Angelici verba scribentis: « Oratio non porrigitur Deo, ut ipsum flectamus, sed ut in nobis ipsis fiduciam excitemus postulandi; quae quidem praecipue excitatur in nobis considerando eius charitatem ad nos, qua bonum nostrum vult ». (1)

REGINALDUS FEI O. P.

(1) Ib. a, 9. Cf. etiam a. 12.

CAROLUS MICHAËL DE L'ÉPÉE surdo-mutorum paedagogus

Quum hoc anno ducentesimus redeat dies anniversarius a nativitate celeberrimi huius viri, insignis surdo-mutorum benefactoris, operaे pretium erit de eodem breviter verba facere.

In lucem editus est Carolus Michaël die xxiv mens. Novembri a. MDCCXII in urbe Versalia (*Versailles*), eiusque parentes fuerunt Carolus Franciscus, aedium regiarum architectus ordinarius, et Francisca Margarita Varignon. Domus in qua natus est aream occupabat, ubi nunc surgit Hospitium, situm ad angulum viae Bourbon alteriusque viae, quam gratus civium animus ab ipso Abbatte de l'Epée appellatam esse voluit.

Pater eius, vir doctrina et virtute praeditus, multam impendit curam in filii educationem, quem primis litterarum elementis ipse erudit. Mature autem in iuvene vocatio ad statum ecclesiasticum apparuit, quod pater animadvertis aegre tulit, ut quem cuperet causis forensibus addictum. Cessit tamen enixis filii precibus, qui, absolutis studiis, in dioecesi Trecensi sacerdotio auctus est, et parochiam ibidem administravit. Infeliciter tamen accidit ut, Iansenistarum artibus seductus, perniciosae huic sectae aliquamdiu faveret. Quare Lutetiam reversus, quum subscribere nollet formularium ab Alexandro VII Clero gallicano praescriptum, ab Archiepiscopo Parisiensi nec ad excipiendas

sacras confessiones, nec ad praedicandum Dei verbum admissus est. Paruit tamen archiepiscopi mandato, et ad meliores paulatim sensus conversus est, ita ut errasse potius visus sit per inconsiderantiam, quam per animi indocilitatem atque obstinationem. Ceterum hanc ille labem, ex inculta Iansenistarum frequentatione contractam, ardenti mox caritate abstersit.

Unum supra quadragesimum expleverat annum sacerdos de l'Epée, quum ex improviso casu via patieret, quam ei divina Providentia praeparaverat, et quam sequendo immortale nomen ipse sibi comparavit. Adierat forte domum matris familias quacum erat ei colloquendum. Hanc dum exspectaret, duas eius filias, quae in conclavi aderant, salutavit et alloqui coepit. Quum nihil illae responderent nec eum audisse videbentur, id miratus est primum; mox tamen a superveniente et dolente matre cognovit, eas ab ipsa nativitate surdas fuisse ac mutas. Accepit etiam, easdem habuisse institutorem, nuper defunctum, qui earum educationem aggressus esset, ostensis certis quibusdam imaginibus in charta impressis, exiguo tamen fructu. Misertus sacerdos duarum puellarum ac divina simul inspiratione motus, statim apud se constituit harum misellarum aliorumque eodem malo laborantium educationi prospicere, eumque in finem rationes omnes investigavit, quae ad institutionem surdo-mutorum aptiores esse viderentur.

Reiecta methodo per imagines, quam nimis angustam esse intelligebat, signa adhibuit manualia, ad quae instinctu quodam naturali configimus si quid peregrino, cuius linguam ignoremus, notum facere velimus. Hanc artem sacerdos noster didicit a Ioanne Paulo Bonet, hispano, qui ea de re librum ediderat anno MDCXX. Perficit tamen alphabetum ab Hispano excogitatum, dum ad litteras formandas, non geminam, ut ille, manum, sed unam tantum adhiberet, uti et ho-dierius fert usus; additis aliis signis, quae res indicarent supra sensus positas. Cui manuali alphabeto hoc magnum inest commodum, quod similitudinem habet cum characteribus typographicis, ita ut omnibus inseriat linguis, quae iisdem litteris utuntur ac sermo gallicus aut latinus. His etiam signis, absente luce, colloquium instituitur, dum alter colloquentium in alterius manu litteras et verba digitis efformat.

Curas suas sacerdos De l'Epée pauperibus potissimum alumnis dicatas voluit, quum ditibus, ut aiebat, non decessent institutores. Erant generatim septuaginta vel octoginta numero, quos in humili domo bis in hebdomada excipiebat. Parce admodum vietitabat, ut necessitatibus discipulorum subveniret, trita vestitus toga talari, nec inter frigora etiam maxima cubiculo utens calefacto. Diebus feriatis, puerilem illam turbam, solebat in hortum deducere, situm in Monte Martyrum, ubi eum conspiceres modo ludis puerorum interesse, modo eorum perficere educationem, narratis factis quae aut pietatem aut animi recreationem alerent. Ibi quoque

cum iisdem ad frugalem mensam assidebat, ad quam subinde amicos suaequae institutionis patronos invitabat.

Aemulos habuit et adversarios optimus ille vir, et per plura decennia, ob pristinos suos errores, nihil subsidii a publica auctoritate consecutus est. At postquam regina Maria Antonia cum fratre suo imperatore Iosepho II scholam illam anno MDCCCLXXVII invisiisset, res in melius mutatae fuerunt. Nam a Ludovico XVI sanctum est decretum, quo magni huius viri institutum sub regia protectione positum est. Praeterea in usum alumnorum donatae fuerunt veteres Caelestinorum aedes, assignata etiam donatione annua libellarum trium millium et quadringentiarum. Plures tandem Antistites, inter quos archiepiscopus Turonensis et Nuncius Apostolicus, venerandi senis domicilium et scholas sua praesentia honoraverunt. His tamen honoribus et beneficiis haud diu gaudere ille potuit, qui anno MDCCCLXXXIX, aetate et laboribus fractus, e vivis excessit, et in ecclesia S. Rochi sepultus est.

Memoria clarissimi huius viri tamdiu superstes erit, quamdiu in honore erit virtus eximie culta. Surdo-muti cuiusque regionis eumdem veluti praecipuum magistrum atque amantissimum patrem revereri ac diligere nunquam omittent. Ipsa Gallica rerum perturbatio, quae mortem sacerdotis De l'Epée continuo subsecuta est ac tot ruinas accumulavit, piae huic operae pepercit, eamque, ceu monumentum populorum admiratione dignum, publico aere conservandam et tuendam esse decrevit.

FRANCISCUS XAV. REUSS.

LUSUS POETICI

I.

(Auctor Salomonem inducit eos alloquenter qui divitias adamant.)

Divitias statui, vulgus quas deperit omne,

Isacidum princeps temnere sollicitas.

Illa placet tantum cordi Sapientia mentis

Qua dare me populis regia iura decet.

Arbitra namque tenet regni sapientia sceptrum,

Auxiliisque suis occupat exitium.

Quod si me audebit convellere turba rebellis,

In rerum semper turbine firmus ero.

Fallitur heu quicumque sibi blanditur, et inter

Immensas felix esse videtur opes.

Quoquo oculos verto, quoquo vestigia flecto,

En gazis omnes in sua damna ruunt.

Haec auri certe lacrimarum est causa voluptas:

Nam sibi pernicitem, qui petit, ipse trahit.

Heu quot deceptos soloque errore beatos

Per tumidas defert aurea puppis aquas!

Auri sacra fames, auri malesuada cupidus

Eludit dominos, destituitque suos.

*Sunt gazae vani mendacia splendida fuci
Quae fugiunt celeri nec redditura pede.*

II.

(Auctor, sub finem scholae, discipulis Consentini lycei per feriarum tempus his subitis et fortuitis versibus omnia laeta precatur.)

*Linquit tandem modo feriati
Haec loca, et clathris rigidis soluti,
Alites tamquam fugitiis per urbis
Culmina gratae.*

*Namque sectari Stygiis ab oris
Desit monstrum, celerique gressu
Ærem purum fugiens tenebras
Tendit ad imas.*

*Hinc iuvat pulso gelido pavore,
Frondibus cinctos per opaca Sylae,
Alta qua pinus spatians dat umbram,
Curret laetus.*

*Ite : dum aestivus coquit arva Phoebus,
Voce et ingrata crepitant cicadae :
Ite : splendescat iuvenilis usque
Vultibus ardor.*

*Ite quo pergit iuvenilis aetas,
Ite quo ludi rapiunt honesti;
Ac procul curas animo severas
Pellite vestro.*

*Dulce enim, missis studiis, quietem
Carpere et somno dare membra leni :
Dulce distendi prope murmur undae
Gramine in ipso.*

*Gaudiis vero in mediis iocisve
Ne cadat vobis animo magistri
Nomen et vultus, vigil et docendi
Cura benigna.*

M. GALDI.

LUDI PUEGORUM APUD ITALOS

Pila ad foramina.

Est in more positum apud Subalpinos quoddam ludorum genus, cui est nomen inditum: *Pila ad foramina*; seu potius vulgo *A bala beucc*.

Sunt octo saepe vel decem et amplius pueri, qui alacres, inventute calentes et sanguine, (sunt enim apti lusibus anni) ludere exoptant, sed liberioribus habenis itemque fragoribus. Nil aptius ac commodius quam lusus de quo hic loquimur. Simplex enim et modicus, haud elegantiores pueros ambit, imo plerumque modestus occupat obscurit speciem.

Sunt officinatores passim, sunt etiam agrestes, quibus est saepe mos, uti videri potest, pugnis certare et calcibus. En breviter certaminis summula.

Humi per ordinem octo vel decem, ex ludentium numero, exigua foramina in orbem perfodiuntur, dum ex industria quisque certatim foramen sibi aptius eligit. Curant enim singuli et maximo equidem studio, ne nimis sit commodum obviumque ad pilam recipiendam quum fuerit iacta, ut talus in alea mittitur.

Circa autem haec foramina, ut plerumque solet « Urbem latior amplecti murus » agger lapidibus adstruitur, ne pila, manibus missa, ultra irrequia discurrat et praetergrediatur.

Ita tamen qui princeps merito est sortitus, pilam arte mittit, ne unquam in suum introeat foramen. Vix pila fatalis sistit, haeretque, tunc omnes hinc inde rapide dilabuntur, illo modo excepto, in cuius foramine pila ingressa restitit. Hic citissime, quoad eius fieri potest, pilam arripit atque in eum immissit, cui obvius est et proximus. Quam apte: « Missa fugientia terga pila traiicit ! »

Cave ne frustra. Namque si in alea inferior eris, in poenae signum dedecorisque, lapillo notaberis, qui in tuo foramine conditur. In hoc enim tota est ludendi sapientia, ne forte fallas, namque « omnis in hac certam.... iacit arte salutem », eique quoque maxima gloria attribui consuevit, qui rapidus, nullaque temporis interposita mora, pilam manibus arripere, socium propiorem signare, eumque sicure percutere. Qui vero impune in socios iecerit pilam, ut superius monui, inferior dicitur in certamine, lapillumque damnatur in foramine suo deponere. Hic nihil doli aut proditiones valent.

At, at, me aliquantisper errasse fateor. Et in hoc enim ludorum genere adest « dolis instructus et arte Pelasga ». Meam autem sententiam commodius enucleabo. Haud deest aliquando qui amiculo perdenti opem ferat auxiliumque, si pila iam eius in foramen saepius intravit, atque in eiicienda pila plus aequo erravit. Tunc ne cito hic ad sextum fatalemque lapillum percurrat, adest qui sibi quaeritat oculis ac voce ut et ultro pila donetur, et suo marte atque periculo eam denuo in alios iaciatur. Fervet sic ludus; namque omnes ob novam certaminis speciem, pertimescere, huc illuc cursitare, timidosque oculos intendere quo pila mittatur, neque ex improviso velut inter hostes conclusus ab hoc vel ab illo feriatur. Sic videbis hic in condensiorrem globum ludentes se se conferre, repente postea iterum dilabi, huc atque illuc diffundi, atque ita certamen producitur sortesque in melius convertuntur. Expleto tandem lusu profligatoque, quum quis sextum lapillum in alea meruit, ad poenam venitur. Moenia, seu quo melius dicam, lapides, quibus foramina quodammodo defendebantur, cum omnibus lapillis, in aggerem adstruuntur, et inferior omnia per quam rapide manibus tollere debet, dum socii eum alapis pugnisque

certatim percutiunt. Sic saepe in segetes campoisque tempestas irruit.

Vae ! illi, si vel paryulus lapillus imprudenter remanserit ! At est quoque exclamandum: « Est etiam miseris pietas ! et in *ludo probatur !* » Namque haud raro animos puerorum ad humanitatem compositos laudabis, qui laeti tantummodo victoriae, prohibit concorditer, ne qui ad foramina expolienda damnatur vel leviter quidem aliquam poenam luat. Iuvat admodum pueros adsuescere ad mansuetudinem excercendam probosque mores.

SUBALPINUS.

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Qualis homo, talis oratio.

Seneca in epistolis, quas scripsit ad Lucilium (lib. II): « Apud Graecos — inquit — in proverbium cessit: « Talis hominibus fuit oratio, qualis vita ». Graecum id proverbium exstat apud Aristidem in secunda rhetorices adversus Platonem defensione, verbis quae latine sic facile redduntur: « Non dissonat autem ab iis adagium, quo dicunt, cuiusmodi sint mores, eiusmodi et orationem esse; ac rursus, qualis sit oratio, talem item esse mores ». — Ad eamdem facit sententiam quod inter Solonis apophthegmata commemorat Diogenes Laertius, id est orationem factorum esse simulacrum. Persius (*Sat. V*) sententiam hanc allegoria texit, quum ait:

*Pulsu dignoscere cautus,
Quid solidum crepet et pictae tectoria linguae.
Nimirum innuens haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quam vasa dignoscuntur crepitu, quem digito pulsa reddunt.*

Idem in *Sat. III*:
*Sonat vitium percussa maligne
Respondet, viridi non cocta fidelia limo.*
Idque proverbii non solum locum habet, quum improbum aut probum virum arguit oratio, verum etiam cum ex stylo perpendicularis ingenium cuiusque, omnemque mentis habitum ex ipsa dictiois ratione coniectamus. Etenim tumidi stylus turgidus; abiecti, humili, exsanguis; asperi, scaber; amarulenti, tristis ac maledicus; delici's affluentis, picturatus ac dissolutus. Breviter, omne vitae simulacrum, omnis animi vis, in oratione, perinde ut in speculo, repraesentatur, ac vel intima pectoris arcanis quibusdam vestigiis deprehenduntur. Huc pertinet quod Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem ut eum videat; nimirum hominem ex

oratione aestimaturus. Idem in *Gorgia* negat se nosse Archelaum, Perdicæ filium, quod nunquam cum eo venerit in colloquium. At vulgo praedican se nosse hominem, quem viderint tantum, quum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

Intra suam pelliculam se continere.

Porphyrius proverbium esse admonet, quo vetatur, oblii sortis nostræ, maiora conari quam pro nostra facultate; idque inde sumptum putat quod olim ductores in pellibus, hoc est pelliceis tentoriis, dormitarent. Sed rectius ab aliis refertur ad asinum illum Cumanum, quem apologi fabulantur adaptasse sibi leonis exuvium atque ita sese ad tempus pro leone gessisse; verum eam illi magno fuisse malo, quum agnitus et magno omnium cum risu aliena appositiaria exutus pelle, fustibus ad necem caederetur. Neque absurde quis ad Cleonem Atheniensem referat, qui ex byrsopola, hoc est coriario, creatus exercitus dux, fortuna favente, victoriam reportavit, capta Pylo, suam ipsius civitatem furto spoliavit, atque ad eum modum ad summas opes evectus est; tandem per alium electus maleque acceptus, poenas dedit, quod non in propria pelle quiesceret. Hic inducitur in Aristophanis comoedia, cui titulus *Equites*, neque non aliis locis subinde mordetur ab eodem poeta.

Adagio nimirum videtur allusisse Plautus, quum militem gloriosum et iactabundum finxit elephantino corio tectum, non suo; sive quod stolidum significaret, sive quod maiora, quam pro facultate, loquentem.

Horatius:

Et merito, quoniam in propria non pelle quiessem.

Martialis in sutorem quemdam qui, Cleonis exemplo, prius ad summas evectus divitias, ut ventierant, ita velum in altum sustulit, deinde ad pristinam rursus inopiam largitionibus suis redactus est, ut nihil iam esset nisi cerdo, scripsit: *Lusisti, satis est; sed te, mihi crede, memento*
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Idem Seneca in *Epistolis*: «Sapientem undique submovent et intra cutem suam cogunt». Ac citra metaphoram sic id extulit Ovidius:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit et intra Fortunam debet quisque manere suam.

Notum lippis et tonsoribus.

Quae iam in ora vulgi abierunt, omnibus tonsoribus ac lippis nota dicuntur; propterea quod olim in tonstrinarum concessibus omnes rumores

narrari consueverunt. Quod indicat Aristophanes in *Pluto*, Terentius in *Antiphon* et Horatius, qui de tonstrina habet:

*Gaudent ubi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautae.*

Idem in *Sermonibus*:

Opinor

Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse;
ubi proverbium explicuit, significans rem vulgo iactatam. Nam lippi in tonsorum officina desidebant, expertentes remedium oculorum.

De tonsorum garrulitate complura lectu digna recenset Plutarchus in libello quem scripsit *De futili loquacitate*; quorum unum referre non pigebit: «Quum aliquando — ait — in tonstrina sermo esset de Dionysio, dicereturque tyrannidem illius adamantinam esse et inexpugnabilem, ridens tonsor: «Haecce, inquit, loqui vos de Dionysio, in cuius iugulo ego subinde teneo novaculam?» Quod dictum simulatque Dionysius rescisset, tonsorem in crucem sustulit atque ita, quod ait Plinius, voces per iugulum rediere in auctorem».

Ut autem tonsorum genus usque adeo loquax sit, id existimat esse in causa quod in eorum officina loquacissimi quique convenient desideantque, quorum assiduo convictu garrulitatis morbo inficiuntur et ipsi.

Non videmus manticae quod in tergo est.

Catullianus versus significans nos nostra ipsorum vitia non videre, quum aliena curiosis oculis perspiciamus.

Proverbium natum est ex apolo quopiam Aesopico, singulos mortales binas habere manticas, hoc est peras, alteram ante pectus, alteram a scapulis tergoque propendentem, quarum in priorem aliena vitia immittamus, in posteriorem nostra. Persius:

*Ut nemo in sese tentat descendere, nemo
Sed praecedenti spectatur mantica tergo.*

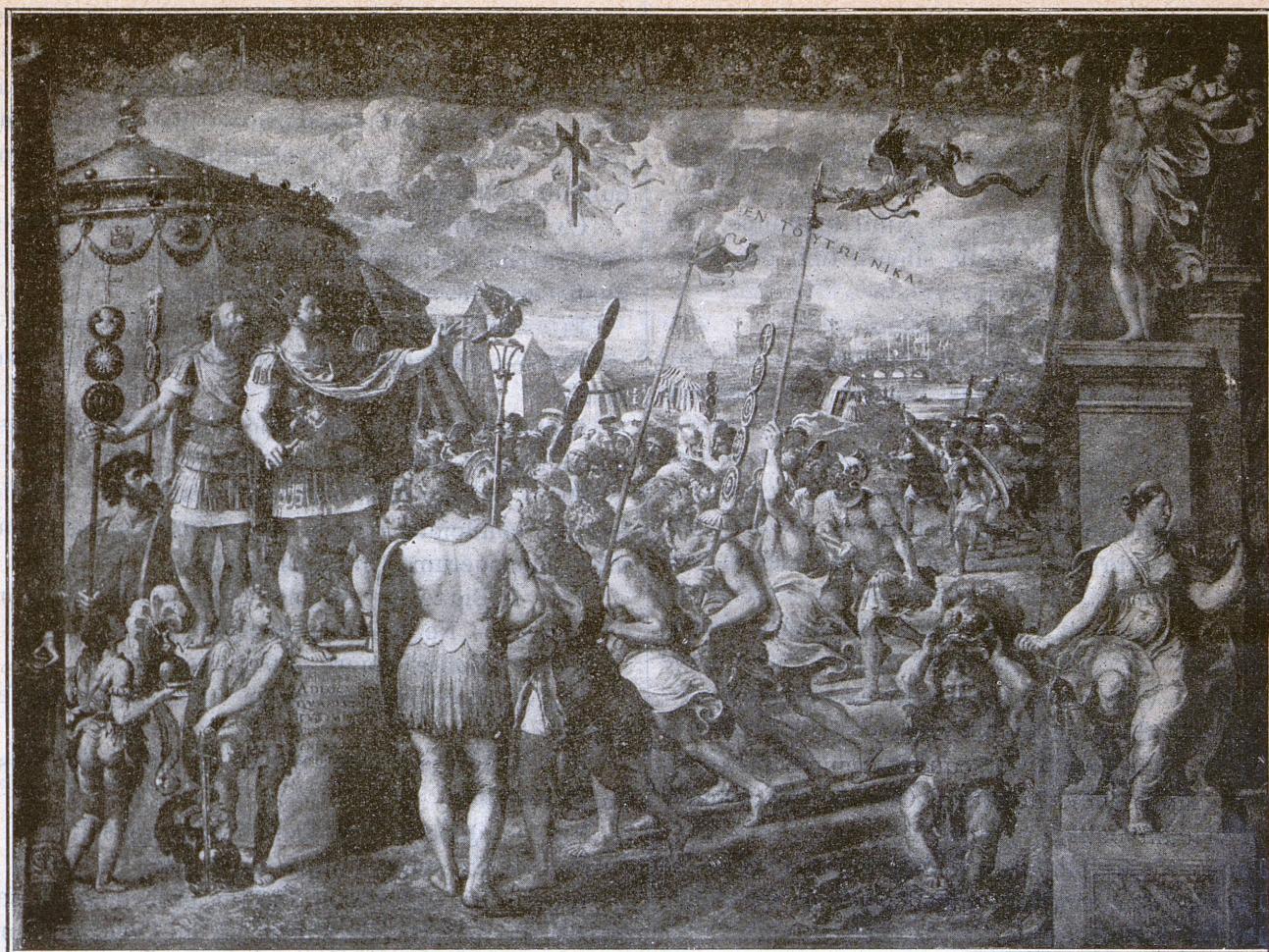
Horatius:

Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Sanctus Hieronymus: «Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si, nostra opera non videntes, aliorum, iuxta Persium, manticam consideremus».

*Peragit tranquilla potestas,
Quod violenta néquit, mandataque fortius urget
Imperiosa quies.*

CLAUDIANUS.

VATICANA PICTURA MURALIS DE CRUCIS APPARITIONE CONSTANTINO IMPERATORI

Muralem tabulam lectorum oculis subiicimus in Vaticana aula quoque pictam, quae Constantini, Romanorum Imperatoris cognomine Magni, gesta referens, *Costantini* vulgo appellatur. Haec tabula visum Crucis repraesentat, qua veluti duxtrice Helenæ filius sibi suisque militibus stimulos addidit ad bellum gerendum. A Raphaële Urbinate primis lineis designata, penicillo optima ratione reddita et ipsa est a Iulio Romano, Sanctii discipulo, cui peculiariter tribuenda esse creditur pumilionis illa addita figura ad dexterum intuentis latum posita, in qua effigiem Gradassi cuiusdam Berrettai Nursini, suis temporibus iocorum festivitate celebratissimi, plures recognoverunt.

Nescimus vero utrum Raphaëli an Iulio debeat scaena picturae extrema, in qua nonnulla Romana monumenta adumbrata sunt, ut Hadriani moles et Augusti mausoleum; ex quibus facile deduci licet auctorem Nicephori narrationem sequutum esse, scribentis, Constantino signum Crucis apud Romam apparuisse.

Aliter Eusebius, cuius verbis maior videtur habenda fides. Qui quidem quamvis docuisset ter Crucis signum in caelis Constantino commonstratum, non Romae monuit, dum contra Maxentium bellum gerit, sed in Galliis, quum adhuc de ancipiti expeditione penderet animo, caelesti ac divina visione illa dignatum esse, qua confirmatus et animo

incensus ad tantum facinus aggrediendum viriliter sese accinxerit. De quibus — pergit Eusebius, (1) — « si quis forte alius dixisset, non tam facile hominibus potuisset persuaderi. Verum quum Imperator ipse vicit nobis ipsis qui hanc historiam literis persequimur, longo tempore post, quum notitia eramus et familiari colloquio ab eo dignati, narraret et sermonem iureiurando confirmaret, cui dubium esse poterit quin sit rei ita commemoratae fides omnino adhibenda; praesertim cum tempus postea consequutum ratum orationi testimonium dederit? »

Neque inutile erit Prudentii quoque testimonium afferre, qui ita canebat: (2)

*Hoc signo invictus transmissus Alpibus ulti
Servitium solvit miserabile Constantinus,
Cum te pestifera premeret Maxentius aula.*

Et paulo inferius: (3)

*Testis Christicolae Dux adventantis ad Urbem
Milvius exceptum Tiberina in stagna tyrannum
Praecipitans, quanam victoria viderit arma
Maiestate regi, quod signum dextera vindex
Praetulerit, quali radiarint stellata pila.
Christus purpureum gemitanti textus in auro
Signabat labarum, clypearum insignia Christus
Scriperat, ardebat summis Crux addita cristis.*

(1) EUSEB., *De vita Constantini*, l. I, c. XXII.

(2) *Contra Symmachum*, lib. I, 467-69.

(3) Ibid., v. 483 et seqq.

COLLOQUIA LATINA

Iter et equus. ⁽¹⁾

PHILIPPUS. — Vultisne proficiscamur, animi recreandi gratia, Tibur?

CAROLUS et CLAUDIUS. — Nihil malum, die praesertim sereno, a ventis silenti, tum etiam ferrato in nostro paedagogio.

PH. — Ego habeo asturconem.

CA. — Et ego equum meritorium.

CL. — Ego et Cornelius utemur curribus variopite actis.

PH. — At non erit nobiscum iter.

CL. — Scilicet equitare nescimus.

CA. — Conducite potius rhedam.

PH. — Quin imo lecticam. Numne cisium sufficiet?

CL. — Bene ait Philippus. Vadim ad carrucarium.

PH. — Vide ne sis in nostra exspectatione.

CL. — Illic sum et hic sum.

PH. — Eia puer, frena equum meum et insterne. Quid? Manno indis lupatum? Orna potius frenulo illo levi cum bullis.

PUER. — Hui! nec oreas habet nec aureas.

PH. — Supple igitur quae desunt, ex hoc fune.

PU. — Erit deformis.

PH. — Abi, insane: quis videbit extra urbem?

PU. — Antilena est dissuta.

PH. — Sarcias ligula adstrictoria aliqua.

PU. — Non habet postilenam.

PH. — Nec est opus.

CORNELIUS. — Magnum equum et exercitatum! Delabetur ephippium ad collum, et effundet te supra caput.

PH. — Quid ad me? Lutosa est magis via, quam lapidosa: inficiar coeno, non cruentabor. Sed si haec omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum. Adduc equum, qualicumque ornatum.

PU. — Paratus est: conscende. — Ah! quid agis? Pedem dextrum ponis priorem in stapeda?

PH. — Utrum ergo?

PU. — Sinistrum; et habenas sinistra manu rege; dextera cape hanc virgulam, quae erit pro calcaribus.

PH. — Non indigo: calcanea erunt mihi pro calcaribus.

CORN. — En, Iubellum Tauream illum Campum conspicitis, aut qui cum eo est congressus?

PH. — Apage historias et iocos. Ubi reliqui?

CA. — Adsumus. O equum molestissimum succussatorem! Ossa mihi omnia contuderit, priusquam perveniamus in oppidum.

PH. — Quid malum est stratum istud tuum? Clitellae sunt, ut puto. Nec mihi iste equus vector nec ephippiarius videtur, sed iumentum sarcinarium et iugale, aut dossuarium. Animadverte, ut passim offensat! Vel in chartam, aut in latum culmum impinget!

CA. — Quid tu de eo dicis? Pullus est adhuc. Sed garrias quae voles. Videstu hunc equum? Is qualis est, me vehet, aut ego illum.

PU. — Ungulam habet tenerrimam miser.

PH. — Quid agitis vos? Vehiculum non attulisti?

CL. — Auriga petit nunc altero tanto plus, quam quanti alias eum compensavimus.

PH. — Cum rhedariis est vobis res? Facile hercule! conficietis omnia. Hominum genus enim mite, mansuetum, come, urbanum!

PU. — Bigae ducem me vobis praeebo.

CORN. — Ne tamen praecipites agas.

PU. — Nolite timere; operi assuevi.

CL. — Pace tua, hominem suae artis praeferrimus.

PU. — Sit; me meus equus, et ipse indomitus, dorso recipiet.

PH. — Quotam esse iam horam censem?

CA. — Ex sole, coniicio esse ultra decimam.

PH. — Ita ne? Heus! Carole, procedamus; sequatur qui poterit. Invenient nos ad Galerum Purpureum; ea est taberna diversoria, sita non procul a Gregoriana porta, Tibure.

CA. — Qua egrediamur?

PH. — Simplici via et directa.

CA. — Immo teneamus hanc semitam: via iucunda est et placida.

PH. — Minime vero: nihil commodius et tutius, quam via regia; nam transversis amitteremus facile iter, praesertim quod trames ille, nisi me fallit memoria, est valde sinuosus et ambagiosus.

CA. — At ubi sunt Claudius et Cornelius?

PU. — Auriga iratus, quod non quantum postulaverit accipiat, duxit eos via salebrosa; equus, dum magna enititur vi rotas in alto coeno haerentes extrahere, temonem et helcia confregit. Tunc canthi revulsi sunt cum clavis, et ipse rotam sufflaminaverat imprudens, bili excaecatus. Nunc ea reficit, vectores diris devovens atrocissimis, qui aurigariae arti profecto benedicent!

PH. — Quae capiti illius sint?

PU. — Puto eos, cisio relicto, transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Tibur.

PH. — Coniicio quid futurum sit; non pervergent illi Tibur ante serum diei.

CA. — Quid tum? Sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. — Aspice, ut Anio hic leniter labitur; aquae plane cristallinae inter scrupos aureos: quam iucundum murmur! Audis

(1) Ex latinis colloquiis LUDOVICI VIVES. — Passim retractavit nos strisque diebus aptavit I. F.

lusciniolam et carduelem? Profecto territorium hoc amoenissimum est.

PH. — Quod spectaculum potest esse huic par? Mirifice his omnibus redintegrantur animi. O pratum miro artificio vestitum!

CA. — Nempe ab admirabili artifice.

PH. — Quam suavem odorem spirat!

CA. — Huc, huc; ad sinistram flectito, ut evites coenum tenacissimum, in quo graduarius tuus statim unguem amittet. Quam contrarius hic campus suo vicino, obsitus situ, squalidus, cariosus, horrens petris et spinis armatus!

Pu. — Nonne vides esse agrum ruderatum ex villae ruinis? Et alioqui frumentarius est.

PH. — Quaeso, cantilla versus aliquot, ut soles.

CA. — Placet.

*Felix ille animi divisus simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuso,
Sollicitus, non fastosi mala gaudia luxus.
Sed tacitos sinit ire dies, et paupere cultu
Exigit innocuae tranquilla silentia vitae.*

PH. — Versus facetissimos et gravissimos! Cuius, quaeso, sunt?

CA. — Non agnosti?

PH. — Non.

CA. — Angeli Politiani.

PH. — Vetustiores putavi, et habent gratiam antiquitatis. — Suspicor nos deerrasse.

CA. — Heus! Bone vir, qua itur Tibur?

RUSTICUS. — Aberrastis. Obvertite equos ad bivium illud et tenete viam, quam udat fluvius; ea vos non sinet falli; recta est et simplex usque ad vetustam quercum; inde ad manum hanc vos praecipitatote.

CA. — Habemus gratiam.

RUST. — Bene ambulato. Ducat vos Deus.

CA. — Malim currere, quam sic ab equo isto concurti.

PH. — Tanto coenabis avidius.

CA. — Immo vero non potero coenare, delassatus et confractus toto corpore; citius quaeram de lecto, quam de mensa.

PH. — Sede coniunctis cruribus, non divaricatis: minus senties laborem.

CA. — Hoc est foeminarum. Facerem, nisi metuerem risum et sannas praetereuntium.

Pu. — Siste parumper, Philippe, dum hic faber ferrarius calcaret asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis.

CA. — Ah! Praeter spem venit occasio corpori meo requiem aliquam recipiendi!

Nullum animal morosius, nullum maiori arte tractandum, quam homo.

SENECA.

ACTA PONTIFICIA

SSMI: D. N. PII PP. X EPISTOLA AD RR. PP. PACIFICUM MONZA, VICTOREM MARIAM SOTTAZ, PACIFICUM A SEIANO, TRIUM FAMILIARUM PRIMI ORDINIS MINISTROS GENERALES.

DE TERTIO FRANCISCALIUM ORDINE.

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. — Tertium Franciscalium Ordinem, quem saecularem vocant, toto terrarum orbe diffusum, sodalium non solum numero sed etiam industria florere, certissimo argumento sunt et multiplices de rebus Ordinis commentarii, et crebrae ad loca sacerrima peregrinationes, et frequens celebratio conventuum, e quibus eum commemorare libet, qui in hac alma Urbe Nostra nuper est habitus. Haec sane laetabilia sunt, Nobisque dant causam gratulandi vobis, dilecti filii, quibus sodales Tertiarii magistris et ducibus utuntur. Sed tamen non vos celabimus de timore quodam in quo Nos iam dudum ob nonnulla indicia sumus, ne, per speciem melius merendi de humana societate, studium parum sapiens rerum novarum sese in Tertiiorum Ordinem alicubi insinuet, eumque sensim ab instituto suo, quale Franciscus sanctissimus voluit esse, detorqueat. Itaque, ut de re tam gravi Nostra vobiscum consilia communicemus, vos, dilecti filii, paulo fusius affari hodie constituimus.

Primum omnium, opus esse ducimus, dilecti filii, magis ac magis declarare vulgo, quid ex voluntate Patris legiferi sit Ordo Tertius, quid tamquam finem ille spectet; atque ostendere non hunc ab aliis duobus natura differre, sed eo tantum quod propria quadam ratione ad idem propositum contendit. Etenim, ut ait decessor Noster fel. rec. Leo XIII, « in curandis Iesu Christi praeceptis Instituta Franciscalia tota sunt posita, neque enim quicquam spectavit aliud Auctor sanctissimus, quam ut in iis, velut in quadam palaestra, diligentius vita christiana exerceretur. Profecto Ordines Franciscales duo priores magnarum virtutum informati disciplinis, perfectius quiddam diviniusque persequuntur: sed paucorum sunt, nempe eorum, quibus Dei munere concessum est ad evangelicorum consiliorum sanctitatem singulari quadam alacritate contendere. Verum Tertius Ordo natus aptus est multitudini, et quantum possit ad mores iustos, integros, religiosos, superiorum temporum monumenta et res ipsa declarant ». (Const. Misericors Dei Filius). Ceterum ipse Assisiensis Patriarcha, cum Tertium Ordinem appellatione Fratrum de Poenitentia distinxit, satis aperte docuit illa duo esse Tertiiorum propria: fraternalm inter se concordiam et studium poenitentiae.

Quod autem ad primum attinet, nullo quidem tempore Romanorum Pontificum decessorum nostrorum curae cogitationesque desideratae sunt in eo ut Tertiarii Franciscales, animorum coniunctione seraphici Patris caritatem referentes, unum veluti corpus omnes efficerent. Nos item Apostolicis Litteris *Septimo iam pleno saeculo*, religiosos Ordinis prioris cohortati sumus, meminissent fraterna se caritate inflammatos esse oportere. Quam quidem decet esse tantam, ut in Tertium quoque Ordinem redundet. Eam ceterum caritatem non modo inter Tertiarios unius eiusdemque sodalitatis vigere opus est, sed etiam inter sodalites Tertiiorum; quemadmodum vero varia cuiuslibet religiosorum Ordinis coenobia, sic Ordinis Tertiis sodalicia amico foedere colligantur natura sua. Iuvat hoc loco ea commemorare, quae Nos, die XVII decembris anno MCMIX, ad Tertiarios Urbanos scripsimus: «Quum sit exploratum vires coniunctas efficaciores esse quam singulas, cernere licet quam studiose catholici nominis hostes in unum congregentur, ut nefaria certius proposita contingant. Ergo ad repugnandum istis congruenter, oportet omnes boni coeant, iisque in primis qui ex instituto Patriarchae Assisiensis et ipsi christiane sapere ac vivere in exemplum, et christianam fidem moresque in populo fovere ac tueri debent». Ergo hanc virium coniunctionem ratam iterum habemus, ea tamen conditione, ut nova ne inducatur disciplina, sed rationes mutuas quae inter sodalites intercedunt, ipsi dumtaxat sodalitatum rectores moderentur.

Quod ad alterum pertinet, ut eiusdem decessoris Nostri verbis utamur, «caput est commendationis Nostrae, ut qui insignia poenitentiae induerint, imaginem spectent sanctissimi Auctoris sui ad eamque contendant, sine qua, quod inde exspectantur boni, nihil esset». (l. c.). Etenim hoc maxime mandatum Francisco Deus, teste Bonaventura, dedit, ut poenitentiam praedicaret, atque homines ab amore huius saeculi ad Crucifixi amorem traduceret. Ille igitur, mortificationem Iesu semper in suo corpore circumferens, quum admirabile ubique et mundi taedium et studium Crucis excitasset, divinitus rationem init quemadmodum multitudini instituti sui percupidae satisfaceret simulque eam intra communis vitae fines contineret. Ita Tertius hic Ordo conditus est; qui quidem mirifice salutaris tum Ecclesiae tum Civitati tandem fuit, quamdiu nativam illam poenitentiae formam religiose retinuit. Quare non est dubium, quin similes semper fructus sit latus, si eam ipsam formam simili modo in posterum retineat.

Iam vero, ad utramque assequendam rem quam diximus, egregie comparatae sunt leges huius Ordinis; quibus propterea sancta esse Tertiiorum

obtemperatio debet. — Ante omnia de sodalibus cooptandis cavetur ut sincerae sint fidei spectatique erga Ecclesiam Romanam Sedemque Apostolicam obsequii, ad exemplum Francisci Patris, cuius fidem Nicolaus IV decessor Noster, in Constitutione *Super montem*, amplissimis laudibus honestavit. Et ne ea in periculo sit virtus, praecipitur, a legendis libris diariisque perniciosis se abstineant; quae vero scripta religionem tuentur, ea non modo lectitent, sed spargenda in vulgo disseminandaque current; ad haec, quantum fieri poterit, Sacris in parochiali suo quisque templo adsint et curionibus operam navent in adolescentulis rudioribusque hominibus ad christianam doctrinam instituendis. Mores deinde suos ita componere debent, ut absolutissimam christianaee vitae rationem sequi videantur. Ergo studeant, delicato cultu, comissionibus, scenicis ludis procacionibus abdicatis, tum frequenter se poenitentia expiari et ad divinum Epulum accedere, tum familiae ac civibus exemplo esse, tum etiam a vitiis ad frugem bonam errantes revocare. Sed illud in primis Tertiarios meminisse oportet, hoc se nomine minus fore dignos, nisi caritate in Deum proximosque flammentur, et, qua seraphicus Patriarcha mirum in modum virtute praestitit, eamdem, velut Ordinis sui insigne, preeferant. Quoniam vero probatio dilectionis exhibitio est operis, hac adstriguntur lege ut benevolentiam omnem sodalibus alienisque praestent, componendasque discordias sedulo current; aegrotos invisen; tenuiores, collata stipe, sublevent; omnia denique opera, quae misericordiae vocantur, peragere studeant.

Quum autem penes religiosos Primi Ordinis sit Ordinis Tertiis gubernatio, ii sodalitatum praesides seu visitatores elegantur qui sint in coenobii solitudine sancte versati, et Auctorem suum ita imitantur, ut virtutibus, quibus ipse praeluxit, possint Tertiarios sodales imbuere. Verum in hac tanta acerbitate temporum, quum perpetuo metendum est ne quid Ordini priori calamitatis impendeat, si Ordinem Tertium volumus consistere incolumem, nihil videtur opportunius quam ut sodalitates eiusmodi non modo apud Primi Ordinis coenobia, sed apud alia etiam templa, parochialia praesertim, constituantur, earum moderatione, de episcoporum consilio, curionibus ipsis commissa, nisi aliud locorum ratio suadeat, salvo semper iure et officio praelatorum Ordinis Primi; quod profecto Tertiis Ordinis naturae non adversatur, quin immo eidem aptum omnino est et consentaneum. Eo ipso enim validiori auxilio curionibus in procuranda hominum salute sodales fore, nemo non videt.

Itaque ex iis quae dicta sunt, perspicuum arbitramur, Tertiis Ordinis institutum in hoc consi-

steret ut sodales evangelicae perfectionis praecepta in cotidianum usum ipsi deducant, et christianaem vitae exemplar ceteris ad imitandum proponant. Consequens est, ut Tertiariorum sodalicia, quatalia, se civilibus aut mere oeconomicis rationibus immiscere omnino non debeant; si faciant, rem ab instituto suo quam maxime alienam et voluntati Nostrae contrariam se facere sciant. Verumtamen Tertiarii de re christiana merebuntur optime, si singuli, dato catholicis societatibus nomine, persequi id quod quaeque sibi habet peculiare propositum, contendant; nec vero prohibentur quin in actione etiam sociali, qualis huic Apostolicae Sedi probatur elaborent: at cavendum, ne Ordo ipse Tertius in earum societatum regiones invadat, neve finem earumdem proprium, faciat suum. Si quis autem e Tertiariis, cum pietatis tum beneficentiae causa, aliam quamlibet condat novam societatem, hanc volumus episcopo plene subesse, et ab eo gubernari quem episcopus probaverit, etiamsi Ordinis Tertii praesides aliquo pacto condendae Societatis auctores fuerint.

Ad sodaliorum conventus quod spectat, certos iis constituere fines oportet, quos, dilecti filii, praeterire quemquam ne patiamini. Itaque haec capita sancte custodiantur:

I. — Religiosi dumtaxat ex Ordine Primo coetus seu conventus sodalium Ordinis Tertii cogant iisdemque praesideant: si sodales a *districtu* coëant, coenobii custos seu *Guardianus*; si e provinciis, provincialis minister; si e pluribus provinciis, Ordinis Minister Generalis. Qui iure praesint, eorum est de rebus in disputationem deducendis libellos confidere, diribere; nemini autem de aliqua redicendi ius esto, nisi rogationem praesidi ante subiecerit, ab eoque copiam fandi impetraverit.

II. — Disceptare cuivis ne liceat, nisi de iis quae Ordinis Tertii naturae, proposito, legibusque ac datis per Romanos Pontifices de hac eadem re praescriptionibus congruant; quaestiones vero de re mere oeconomica et sociali in posterum submoveantur.

III. — Quum Franciscalis Ordo id habeat veluti proprium ac singulare ut Iesu Christi Vicario arctissime adhaereat, Tertiarii suae in Romanum Pontificem ac secundo in Ordinis Generales Ministros studiosae observantiae significationem, coetum inuenient, solemniter edere ne omittant.

IV. — Coetuum seu conventuum acta, nisi de Ministri Generalis Ordinis consensu, ne vulgentur. Sicubi vero tres Franciscalis Ordinis Ministri Generales conventui intersint, huic simul praesideant, quippe sunt dignitate et potestate pares; actaque ne edantur, ante quam communis eorumdem approbatio accesserit.

Haec, pro benevolentia qua Ordinem Tertium

complectimur, ediximus; futurum vero confidimus, ut Tertiarii omnes, quotquot curae vestrae sunt per orbem catholicum commissi, seraphici Patris vestigia persequi sommopere nitantur. Quod ut secundum vota succedat, vobis, dilecti filii, et Franciscalium Ordini universo apostolicam benedictionem peramanter impertimus.

Datum Romae apud sanctum Petrum die VIII mensis Septembris, in festo Mariae Sanctissimae nascentis, anno MCMXII, Pontificatus Nostri decimo.

PIUS PP. X.

DIARIUM VATICANUM

(Mense Octobri MCMXII).

Coram SSmo. admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros, qui sui quisque munera gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Sassoli de Bianchi, Comes; Lancellotti, Urbanus Princeps; Hector Cagnacci, Comes, eiusque familia; Lostia de S. Sophia, Comitissa; Joseph Della Torre, Comes, Popularis Coetus inter Italos Catholicos Praeses nuper renunciatus; D'Erp, Dynasta, Legatus extraordinarius atque Administer cum omni potestate Belgicae civitatis apud Apostolicam Sedem; Nicolaus Rezzara, Eques torquatus; Ioanna Liechtenstein, Princeps foemina; De Norfolk, Dux; Stolberg, Comitissa; Ioannes Aequaderni, Comes; Ioannes Schönbürg-Hartenstein, Legatus extraordinarius atque Administer cum omni potestate Austrorum et Hungarorum Imperii apud Apostolicam Sedem; Elisabeth Palffy, Comitissa; Rainerius Callori de Vignal, Comes; Stanislaus Medolago Albani, Comes; De Montgermont, Comes; Anglorum peregrinorum manus.

Pontificiae electiones.

Nominationes Episcoporum. — Brevibus apostolicis nominati sunt: Episcopus Rockhamptonensis in Australia r. d. Joseph Shiel; episcopus tit. Elaenae et Vicarius Apostolicus Kiam-si orientalis in Sinis r. d. Ioannes Ludovicus Clerc-Renaud, e Congregatione Missionum; episcopus tit. Tangrensis et Vicarius Apostolicus novi Vicariatus Marianensis et Carolinensis r. p. Salvator a Wieden, in saeculo Petrus Wallenser, presbyter Ordinis Fr. Minorum Capulatorum.

— R. p. d. Hector Iraenaeus Sevin, episcopus Catalaunen. ad metropolitanam sedem Lugdunensem promovetur.

ANNALES

Pax inter Italos atque Turcas composita.

Pacis inter Italos atque Turcas componendae voces cautae primum, deinde magis in dies apertae, Idibus tandem Octobribus re sollemniter confirmatae sunt. Legati utrinque, quibus omnia consilia de pacis conditionibus concredita fuerant, Ouchy, Helvetica in oppido, foedus subsignarunt, cuius haec summa: Turcarum Caesar per *firmanum*, prouti

vulgo dicitant, declarans se Libycorum populorum iura defendere ulterius nequire, populos ipsos a quovis Turcarum imperio solvet; ad Mahumetanae religionis tutelam pontifex, cui sacerdotes subiecti erunt, eligeretur, ad commerciorum consul; copiae quaevis Turcicæ a Libya reducentur. Italia contra, iuxta suam de Libyæ adnexione legem, imperii actus in illa civitate nullo impedimento exercebit, aliquot reddituum, huc usque Turcarum, pretium quotannis solvet; Turcicas insulas a re in bello occupatas, debitis incolmitatis cautionibus pro civibus, omnibusque e Libyco territorio Turcarum militibus profectis, restituet.

Huiusmodi foedus, quod Lousonnae nomen accepit, a plerisque tum Europæ tum ceterarum orbis nationum dum scribimus, recognitum est, bellumque per integrum annum inter Italos atque Turcas productum, sic, Dœo adiuvante, est absolutum.

Balkanicum incendium conflatum.

In Turcas vero novissimum a Balkanicis gentibus incendium ortum, multoque id maximum; neque enim prius illud eae ostenderunt quam intulerunt. Constat Macedoniam eius causam fuisse; de cuius cura promissis Turcae nunquam steterunt, iisque nuper tantum per verba renovatis, Balkanici alii populi fidem non amplius habere re declararunt, arma statim tanto ardore sumentes, ut orbis universi admirationem proculdubio excitaverint. Primus igitur Nigri Montis rex in bellum descendit Scodram tendens, ad quam urbem, Tarabosch collibus obsidione cinctis, vixor iam accessit; Serbi, divisis trifariam copiis, ad septem triones Novi Bazar, Sienica, Prizzend ac Plevlge occuparunt, Turcica agmina hinc Mitrovitzam, inde Monastir se recipere cogentes; ad meridiem a Vranje ad Uskub pervenerunt. Pristina quoque atque Kumanovo, acriter defensa, potiti sunt, ac per Sophiam aliud agmen Adrianopolim miserunt, quo cum Bulgaris sese coniungat.

Qui quidem ad Kir Kilisse usque hostibus profligatis, claustra revellerunt, quibus Turcae eos ad Thraciam vergere studebant, atque post proelium atrocissimum per quinquaginta horas pugnatum Lule Burgas tenuerunt, Adrianopolim circumsidere conantes eamque ad deditioem impellere. Graeci denique ad Salonicum adventant, nonnullis Turcarum insulis, inter quas Imbrum ac Tenedum, in suam dictionem redactis.

Huiusmodi eventus non certe *statum quo*, a ceteris Europæ nationibus tanto studio procuratum, in posterum servabit. Faxit Deus ne res ita impediantur atque contorqueantur, ut tantum incendium ultra Balkanicae regionis fines proferatur!

Mauritanæ res. ***

Mauritanæ res.

Pactionibus tandem inter Galliam et Hispaniam circa Mauritanum imperium firmatis, sperandum est fore tandem ut Mauritanæ res in melius componantur. Mulay Yussuf *sultanus*, Gallico chilicra Gauraud comitante, petiit Mequinen. El Hibba vero, licet Marrakesch repulsus, ab armis nondum recedit.

PUBLICI PER ORBEM COETUS legibus ferendis

In **Anglia** disceptatio de lege ad certa sua iura et leges Hiberniae concedenda perdurat: Hibernici senatus constitutio a gubernio proposita submittata est.

In **Austria** rationes acceptorum et expensarum de exteris negotiis ratae a « Delegationibus » habitae.

In **Bavaria** gubernio fines lege positi circa exercitus bellicam conscriptionem.

In **Borussia** leges de interna navigatione agitantur. Erffa dynastæ, publici coetus praesidi vita functo, Schwerin Comes suffectus.

In **Dania** regali oratione popularis coetus sessionis resumptae.

In **Hungaria** ne milites popularium legatorum aulam nunquam in posterum iuvadant, ordinis custodes inter ipsos legatos eligendos constituti.

In **Norvegia** comitia recens habita « radicalium » quam dictitant parti faborabilia cesserunt.

PER ORBEM

Die I mens. Septembris MCMXII, sexagesimum octavum annum agens, Romæ obit Iosephus Petacci, Summi Pontifici archiater.

— d. II apud Hirsova in Danuvio flumine bellica navicula, Braila ex portu profecta, in Hungaricam vectoriam navem *Szechenyi Istvan* offendit ac mergitur. Navarchæ novem inter fluctus mortem inveniunt.

— d. IV similia subaqueo Anglo lintri, ob occursum cum vectoria navi *American*, contingunt: nautae quatuordecim vitam misere amittunt.

— d. VI opifices ferriviis addicti per Hispaniam omnem ad labores suos, per multos dies desertos, tandem redeunt.

— d. VII Lucernæ, quam urbem petierat ut inde Genevam ad internationalem coetum de pace fovenda se conferret, Augustus Bernaert, inter civiles Belgarum viros præclarus, brevi morbo absumitur. Natus erat Ostendæ d. XXVI mens. Iulii

MDCCCXXXIX; ob eius opera ad pacem inter omnes gentes procurandam Nobelio praemio honestatus fuerat an. MDCCCCIX.

— d. VIII Cambridge in urbe, septuaginta et septem annos natus, cursum vitae absolvit Gualterius Sckeat, anglicae philologiae doctor insignis.

— d. IX Romae, in Capitolio, tertius internationalis archaeologiae conventus inauguratorum.

— d. XI in insula Fonia statua Christiani IX ponitur, in qua Danorum ille rex equo insidens effingitur.

— d. XIV in sodinis ad Northill, incendium exoritur, in quo cunicularii nonaginta crudeli fato occumbunt.

— d. XV Milwaukee in urbe Civitatum Foederatarum Americae Septentrionalis, vita Rooseveltii illius, earumdem civitatum quondam praesidis, scelesti insani cuiusdam manu petitur. Quamquam manuballistulae pila vulneratus Rooseveltius orationem per integrum horam productam populo, ea die illic congregato, habet.

— d. XVI Romae ad pontem Milvium, quo in loco fertur XVI ante saecula celeberrima illa pugna pugnata inter Constantinum et Maxentium, primarius lapis novae basilicae in rei memoriam erigendae imponitur.

— d. XVII atrae procellae Cebu insulam subvertunt, magna cum ipsorum incolarum caede.

— d. XXIII inter Smyrnensem et Adanam urbem in ferreis axibus constrata via curruum series militibus onustorum in alteram occursat mortemque hominibus ducentis, ac vulnera trecentis et ultra apportat.

— d. XXV Surrenti repentino morbo corripitur Maria Gabriel e Bavaria gente princeps foemina, uxor Ruperti principis, haud dubii regni heredis.

— d. XXVIII Romae, in Apostolicis aedibus Lateranis, adstante Purpuratorum Patrum Senatu Legatisque omnium Civitatum apud Apostolicam Sedem, decimasexta centenaria dies ex quo Constantinus Imperator, cognomine Magnus, instinctu Divinitatis, triumphum de Maxentio aemulo reportavit, sollemni ritu commemoratur.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

Sociorum et lectorum in mentem revocamus, libros recens editos atque ad nos missos, ut in Voce Urbis eorum notitia detur, neque hoc ipso a nobis commendari, neque apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, venumdari. Si quis alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.

Card. ALFONSO CAPECELATRO. *La famiglia cristiana.* — *La civiltà cristiana.* — Romae, edid. Desclée et Soc., 1912. (Ven. lib. 0,60).

Mons. DEMIMUID. *La Beata Margherita Maria Alacoque.* — Traduzione dal Francese. — Indidem. (Ven. lib. 2).

I. A. CHOLLET. *L'ascetica modernista.* — Indidem. (Ven. lib. 0,60).

— *Almanacco illustrato delle famiglie cattoliche per l'anno di grazia 1913.* — Indidem. (Ven. lib. 0,50).

AENIGMATA

I.

Fida ancilla vocor, dotem hanc, mea gloria, iactat;
Quae mihi concredunt pignora, servo statim.
Ut bene defendam, ingenium et pupilla laborat,
Hinc sociam dominus me facit ipse suam.
Illa ubi detineor sedes, ubi laeta morabor,
Est labyrinthae nexibus atra domus.
Per varias agitata vias tunc sede quiesco,
Quaesitum finem quam mea vota tenent.
Limina nec larium domino calcare licebit;
Quos ego sollicito, protero mota pede.
Me comitem recipit: quam plantas aedibus infert,
Ille tamen cedit, dum tero prima lares.
Invito factore meo, modo foemina dicar,
Masculum corpus struxerit ille licet.
Mas mihi sit quamvis, illo non gaudeo, sexus;
Foemina namque fui, foemina semper ero.

AUG. EPIRO.

II.

Gaudet posterior partem resonare priorem.
Trans montes totum laeta per arva fluit.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Doctorem IOSEPHUM FORNARI, Commentarii moderatorem (Roma, via del Governo Vecchio, 96) miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

FABULAE SELECTAE
IOANNIS LA FONTAINE
LATINE CONVERSÆ
A FRANCISCO XAV. REUSS.

Aenigmata an. XV, n. VIII proposita his respondent:

- (1) Superior lupus; inferior agnus.
- (2) Fur-fur.

Ea rite soluta miserunt:

Ad. Kozlowski, *Petricovia.* — Alois. Cappelli, *Senis.* — Petrus Ter-gestinus - Rich. Müller, *Berolino.* — Iac. Gomez, *Caesaraugusta.* — Claudius Luensis — Alex. Pintaura; Vinc. Starace, *Neapoli.* — P. Prado, *Venetis.* — St. Pini; F. Arnori, *Mediolano.* — Lud. Goux, *Bituricis.* — Paulinus a S. Iosepho, *Barcinone.* — Frid. Horwath, *Vindobona.* — F. X. M., *Drepano.* — Alb. Kain, *Lublino.* — F. Wawer, *Marianopolis.* — Alb. Perraud, *Parisiis.* — A. Bounin, *Aureliano.* — Rich. Brondel, *Brugis.* — Lud. Dubois, *Massilia.* — Georg. Archambault, *Quebeco.* — Eug. Dolmar, *Neo-Eboraco.* — Iac. Menendez, *Madrito.* — Fr. Salvatore, *Syracusa.* — I. Ortiz, *Morelia.* — E. Burg. *Monachio.* — Nic. Endrigi, *Salisburgo.* — R. Richi, *Traianopolis.* — I. Martins, *Philadelphia.* — F. Ricci, *Florentia.* Leon. Feher, *Chicagin.* — F. X. Ghion, *Ostunio.*

Sortitus est praemium:

RICHARDUS BRONDEL,

ad quem missum est opus, cui titulus:

POETARUM LATINORUM EGLOGAE
(Edidit BRANDT).

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus

ROMAE, ex officina Societatis Editricis Romanae,

AD ROMAM

ACTIO DRAMATICA

versibus plautinis composita et in tres actus distributa.

1. Venit nunc Romam !
 4. Sed hostili spiritu ?
 2. E contra dicunt animo mitissimo.
 Magni Constantis Constantinus filius,
 Patris virtutem superavit bellicam,
 Romam qui cunctis laborantem cladibus
 In libertatem vindicare posuit.
 Multis relatis clarus iam victoriis
 Ad Rhenum milites congescit strenuos,
 Eosque duxit in Italiam protinus.
 Nondum sed Christi Numinis discipulus,
 Patris consilium meditatus tamen,
 Novam qui legem sequebatur sedulus,
 Suis cum hostibus prudenter conferens,
 Qui legem Christi quaeritabunt insequi,
 Et omnes diutius pugnarunt perperam,
 Et usque Pater claruit victoriis.
 Vult et precatur christianorum Deum !
 Adhuc alumnus, sed christianus moribus,
 Italiam volutat, mente cogitat,
 Eamque querit magnis itineribus.
 1. Verum narras ?
 3. Nunc praeliorum ludicra...
 1. Nugas garris ! Dic potius victorias !
 3. Hic illie vero cessit...
 1. In pugna levii,
 Modo et pugnarunt industria velites.
 3. Iam iam superbiam potest quis Maxentii,
 Eius furorem tolerare sanguinis ?
 1. In nos qui Christi dicimur discipuli ?
 4. Deo supersunt vota nunc profundere,
 Ut ille vincat, currat huc celerrime...
 3. Sed adsunt milites !
 1. Latrones potius !
 1. Tace, sis ! Prudens ! Sunt et voracissimi ! (*Colloquentes inter se recedunt. Tunc duo milites progrediuntur VITULUS et VELOX.*)

SCENA II.

VITULUS et VELOX.

VITULUS.

Datur mihi munus grave et non commodum.

VELOX.

Quod ?

VITULUS.

Audi. Dux noster nuper imposuit,
 Ut audiam quidquid Romani dicerent,
 Eique verbum ad verbum diligens feram.
 Res est odiosa ! Dicam molossicam.

VELOX.

Quid est ? Placet sic ipsi modo et sufficit !

VITULUS.

Per urbem currunt cives nunc liberius,
 Loquuntur secum passim confidentius ;
 Eorum latus urgemos nos undique,
 Velut solet volitans aestivo tempore
 Asilus, oestrus inhaerere vitulis....,
 Et quidquid dixerint, adrectis auribus,
 Notamus, scribimus, ferentes ordine
 Ducit, qui postea refert Maxentio.
 Est cui placet, mihi sed unquam militi.
 Reliqui patriam, dulcem Germaniam,
 Eique servio servitutem impiger....,
 Bonus sed miles, non delator subdolus.

VELOX.

Sed cur ?

VITULUS.

Gerit sic, opinor, se Maxentius,
 Timet quod miser valde ne quis audeat,
 Eum quantocius de solio pellere.
 Scis quam Romani saepius pellunt principes.

VELOX.

Erat gravis si pater, filius gravior !
 Iugum sibi volunt de collo eripere,
 Solent ut usque milites.... Nunc gladio
 Confossum Caesarem dederunt flumini,
 Vel inter epulas... Hic novit optime
 Aquae quas navigat quam sint difficiles.
 Timet !

VITULUS.

Sic implet carceres !

VELOX.

Et vineula
 Deficiunt ! Tot trudit in custodiam.

VITULUS.

Novam sentimus ipsi nos formidinem...
 Enim insurgunt multae de provinciis
 Iugum spernentes, clamitantes alacres...
 Suum Constantinum Caesarem Galliae,
 Qui claret meritis, pollet victoriis.

VELOX.

Sic urbes multae, quas adpellant noricas,
 Sequuntur Brixiae, Mediolani specimen ;
 Is Urbem magnis tendit itineribus..

(Ad proximum numerum).

I. B. FRANCESIA.